

1

**Монголын Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын
Ажлын хэсгийн гишүүд ОУИТБС-ын олон улсын нарийн бичгийн газрын тэргүүн
ноён Ионас Мобергтэй уулзсан уулзалтын тэмдэглэл**

Уулзалт 2010 оны 05 дугаар сарын 24-ний өдрийн 15 цагт Уул уурхайн үндэсний ассоциацийн хурлын танхимд эхлэв. Уулзалтанд ажлын хэсгийн гишүүд, Уул уурхайн үндэсний ассоциацийн гүйцэтгэх захирал Н.Алгаа, Сангийн яамны Нягтлан бодох, бүртгэлийн газрын дарга С.Мягмардаш, Нээлттэй нийгэм форумын менежер Н.Дорждарь, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яамны Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн газрын дарга Б.Батхүү, Ил тод сангийн тэргүүн н.Цэрэнжав, Төлсөн авснаа нийтэл хөтөлбөрийн зохицуулагч Д.Сэнгэлмаа, Миний монголын газар шороо хөдөлгөөний тэргүүн Б.Болдбаатар, ажлын хэсгийн нарийн бичгийн дарга, Засгийн газрын ахлах референт Э.Сумъяа, Татварын ерөнхий газрын Тусгай хяналтын хэлтсийн дарга Я.Пүрвээ, Газрын тосны газрын тасгийн дарга Э.Оюун, Бороо гоулд компанийн ажилтан н.Ганхүлэг, МАК компанийн ажилтан н.Баярсайхан, Петрочанэ Дачин Тамсаг компанийн дэд захирал А.Эрдэнэдорж, Нүүрс ассоциацийн ажилтан Э.Сарангэрэл, нар оролцов. Мөн уулзалтанд ОУИТБС-ын ажлын албаны зохицуулагч Ш.Цолмон, орчуулагч Д.Ганхуяг нар оролцов

Уулзалтыг Ажлын хэсгийн нарийн бичгийн дарга, Засгийн газрын ахлах референт Э.Сумъяа нээв.

Э.Сумъяа: Сайн байцгаана уу, эрхэм хүндэт ноён Ионес Моберг болон ажлын хэсгийн гишүүдээ. Ноён Ионес Моберг тантай нүүр тулан ярилцаж санал солилцох, зөвлөгөө авах завшаан тохиож байгаад бид бүгд баяртай байна. Манай ажлын хэсгийн ахлагч, Ерөнхий сайдын ахлах зөвлөх хатагтай Б.Долгор орон нутагт томилолтоор явсан байгаа тул нарийн бичгийн даргын хувьд би ерөнхийд нь танилцуулгаа хийе. Иргэний нийгмийн төлөөлөл Н.Дорждарь, компаниудын төлөөлөл Н.Алгаа бид 3 анхны ажлын хэсэг байгуулагдахад л орж ажилласан. Манай ажлын хэсэг 3-н талын тэгш оролцоотой, итгэлцэл дээр тулгуурлаж ажилладаг. Гэхдээ хааяа зөрчилдөөн үүсдэг, тэр үед жижиг группээр ажилладаг.

За одоо хийгдэж байгаа ажлуудын талаар товч мэдээлье.

Баталгаажуулалтын дүнгийн талаар олон улсын Удирдах хорооны шийдвэрийг хүлээж аваад манай ажлын хэсэг хуралдаж уг шийдвэрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө гаргаж, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Үндэсний зөвлөлийн даргаар батлуулаад ажиллаж байна. Хамгийн гол ажлууд бол шийдвэрт заагдсан 5 шалгуур үзүүлэлт дээр нэмээд эргэж харах гэсэн тодотголтой 8-р шалгуур үзүүлэлт нийт 6 асуудал дээр байгаа. Мөн ОУИТБС-ын хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэг байгуулагдаад ажиллаж байна. Дунд хугацааны стратеги (2010-2014 он)-йн төсөл боловсруулаад ажлын хэсгийн хурлаар 3 удаа хэлэлцсэн, нарийн бичгийн дарга нарын газарт хүргэж байсан өөрчлөлтүүд хэвээрээ явж байгаа, үүнийг ойрын үед Үндэсний зөвлөлд оруулж батлуулна. ОУИТБС-ын Монгол Улсын 2008 оны нэгдсэн тайланг удахгүй болох ҮЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэх болно. 2009 оны тайлангийн хувьд Засгийн газрын тайлан Сангийн яаман дээр хянагдаж байгаа, удахгүй дуусах байх, харин компаниудын тайлангийн хувьд тайлан гаргах сургалтуудыг явуулсан, 80 гаруй компанийн тайлан бидэнд ирсэн байгаа, тайлангаа нэмж гаргуулах ажил одоо ч үргэлжилж байна. Үүн дээр нэмж хэлэхэд, Сангийн яам манай ОУИТБС-ын талаар

тодорхой ажлуудыг хийж байгаа. Нягтлан бодох бүртгэлийн хуульд олон улсын стандартаар тайлан гаргах талаар өөрчлөлт оруулсан нь удахгүй Улсын Их Хурлаар хэлэлцэгдэнэ. Мөн хандив тусламжийн асуудал ямар ч зохицуулалтгүй байсныг Сангийн яамны сайдын тушаалаар шинээр журам гаргасан. ОУИТБС-ын 2009 оны тайланг аудитлуулах хөрөнгийг Засгийн газраас санхүүжүүлнэ гэсэн шийдэлтэй байгаа. ОУИТБС-ын тайлангийн маягтуудыг шинэчилж, 4 маягттай байсныг 7 маягттай болгохоор ажиллаж байгаа. Гэхдээ төсвийн тухай хууль өөрчлөгдөж орон нутгийг илүү эрх мэдэлтэй болгох гэж байгаа, мөн татварын тухай хуульд өөрчлөлт орох гэж байгаа тул үүнийг харзнаж байна. За товчхондоо иймэрхүү байна.

Ионес Моберг: За юуны өмнө их баярлалаа. Монголд гайхалтай өөрчлөлт гарч байгааг харж байна. Манай удирдах зөвлөлд ганц эмэгтэй байдаг гэж их шүүмжлэгддэг. Харин Монголд, энэ ажлын хэсэгт, үүнээс илүү байдалтай байгааг хараад бас баярлаж байна. Монгол Улс ОУИТБС-ыг хэрэгжүүлж байгаа тэргүүлэгч орны нэг болно гэж надад харагдаж байна. Өглөө ЭБЭХ-ний сайдтай уулзахдаа санаачилгыг хэрэгжүүлэхэд ойртсон орон гэсэн статустай байгаа үүнээсээ гадна баталгаажуулалт хийлгэсэн 3 дахь орон болсон гэдэг нь чухал зүйл болсон талаар хэлсэн. Том том уул уурхайн төсөл хэрэгжүүлэхэд, уул уурхайн том компаниудын сонирхлыг татахад энэ маш чухал юм. Маш олон улс Монгол Улсыг сонирхож байгаа нь харагддаг. Баталгаажуулалтын тайланд дурдагдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх талаар төлөвлөгөө гаргаж ажилласан байдалд би сэтгэл хангалуун байна. Тайлангаа хугацаанд нь гаргах хэрэгтэй, Нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой асуудлыг бас сайжруулах хэрэгтэй байгаа. Маягтуудыг сайжруулж байгааг сонсоход бас сайхан байна. Хандив тусламжтай холбоотой асуудал бол Монголд төдийгүй олон улсын хэмжээнд бас зохицуулахад хэцүү байдаг. Тэгэхээр хандив тусламжийг Монголд шийдвэрлэж байгаа арга замыг бусад улс оронд нэвтрүүлэх ч боломж бас байгаа. ОУИТБС-ыг хэрэгжүүлснээр ямар үр дүнд хүрэх вэ гэсэн асуудал гарч ирдэг. Жишээ нь, авилгатай тэмцэж чадах уу гэсэн асуулт дээр бид нар тэмцэж чадна гэдэгт найдаж байгаа гэж хариулдаг. Санаачилга хэрэгжиж байгаа 31 улс байгаа ч хэрэгжилт харилцан адилгүй. Гэхдээ хамгийн гол үр дүн бол 3 талын хоорондын итгэлцэл, харилцаа, хамтын ажиллагаа юм. Либерий Улсын гаргасан хураангуй тайланг би үзүүлье. Тус улсын хувьд ОУИТБС-ын хуультай. Ер нь ОУИТБС-ын тайлан аль ч улсын хувьд уншигдах боломжгүй байдаг, тийм учраас Либерий Улс тойм, хураангуй тайланг товхимол маягаар гаргасан байна. Энэ 4 хуудас товхимолоо орон нутагт тарааж Засгийн газар, компаниудын албан тушаалтнууд энэ зөрүүнүүд яагаад гарах болсныг олон нийтийн өмнө танилцуулсан байгаа. Энэ байдал нь итгэлцлийг бий болгож харилцааны талаар маш их үр дүнг авчирсан. Би Монгол Улсын ОУИТБС-ын хувьд маш их техникийн ажил хийгдсэнийг мэдэж байгаа. Мөн Монгол Улс бол манай санаачилгын сайн жишээнүүдийн нэг болсон. Гэхдээ дээрх Либерийн жишээ шиг иймэрхүү ажиллагааг явуулбал иргэд олон нийтэд илүү хүрэх юм аа гэж дээрх жишээг ярьсан юм.

н.Цэрэнжав:Таны ярианаас ОУИТБС дараагийн шатанд шилжиж байна гэсэн ойлголоо. Тэгэхээр урьд нь хийгдэж байсан тайлангууд ил тод болж чадахгүй байсан учраас Либерий Улсын жишээг авсан байх. Та үүнийгээ задалж тайлбарлахгүй юу?

Ионес Моберг: ОУИТБС-ын явц бол маш хурдан явцтай байгаа. Сүүлийн 9 сард 11 улс ОУИТБС-ын тайлангаа нэмж гаргасан байгаа. Гэхдээ тайлан гаргахаас гадна үүнийгээ олон нийтэд хүргэх талаар хийх ажил маш чухал юм. Энэ нь эргүүлээд итгэлцэл төрүүлдэг, харилцааг сайжруулдаг үр дүнтэй юм.

Б.Болдбаатар: Монгол Улс бол ОУИТБС-ын тайлангаа гаргаж чаддаг болсон. Одоо энэ EITI++ гэсэн ойлголтыг ярьж байна. Би сая Азийн ган ширэм цутгуурын холбооноос зохион байгуулсан хуралд оролцсон. Тэрэн дээр улс орнуудын хөгжлийг хойш нь татсан шимэгчүүдийн асуудал яригдсан. Жишээ нь Төмөртэйн орд газрын лицензийг нэг хятад иргэн аваад түүнийгээ барьцаалаад 300 сая ам.долларын зээл аваад алга болсон. Гэтэл төмрийн үйлдвэр барих гээд дээд түвшиндээ ярьж тохирсон чинь нөгөө ордын лицензийг нь жижиг наймаачин аваад барьцаанд тавьчихсан, эсхүл дамлаж зардаг гэх мэт шимэгчүүдийн асуудал байна. Манай талаас нэг дарга, нөгөө талаас нэг жижигхэн наймаачин ажиллаад хамаг лицензийг нь авчихсан байдаг. Тэгэхээр ийм нөхцөлд яах ёстой вэ гэдэг дээр та саналаа хэлнэ үү? Мөн олборлосон бүтээгдэхүүнийг 25 ам.доллараар бид гадагш зардаг байхад бирж дээр 130 ам.доллараар зарагдаж байна. Үүнийг юу гэж бодож байна вэ?

Ионес Моберг: Сайн асуулт байна. Монгол Улс ОУИТБС-ын талаар амжилт гаргасан нь тодорхой хамрах хүрээтэй, чиглэлтэй байсантай холбоотой гэж ойлгож байна. Тэгэхээр одоо бид чадлаа, дараагийн шатандаа орох ёстой гэж бодох нь арай л учир дутагдалтай юм. Санаачилгаа сайжруулаад илүү сайн болгох юм бол бусад өөрчлөлтүүд рүү орох нь хялбар юм. Санаачилга бол зайлшгүй хэрэгжих ёстой ч бас дангаараа учир дутагдалтай гэдгийг ойлгох хэрэгтэй.

Э.Сумъяа: Саяын Болдбаатарын асуулт бол хилийн үнээс биржийн үнэ хүртлэхийг яаж ил тод болгох вэ гэсэн асуулт байгаа юм.

Ионес Моберг: ОУИТБС-ын хувьд бол дэлхий даяар мөрдөгдөж байгаа хамгийн минимум зүйлсийг л ил тод болгох шаардлага тавигдаж байгаа. Үүнийгээ хэрхэн яаж хөгжүүлэх вэ, илүү юугаа ил тод болгох вэ гэдэг нь бол тухайн улсын асуудал юм. Жишээ нь, Нигери Улс гэхэд компаниудын борлуулсан бүтээгдэхүүний орлогыг ил тод болгодог, үүн дээрээ аудит хийдэг, Либериа Улсад ой модны аж ахуйгаа бас санаачилгад оруулж ил тод болгосон гэх мэт. Тэгэхээр таны яриад байгаа зүйлсийг ил тод болгох аргыг олоход та бүхэнд ямар ч саад болох зүйл байхгүй гэж бодож байна. Норвеги Улсад гэхэд Үнийн зөвлөл гэж байдаг.

Б.Болдбаатар: Монголд уул уурхай нь харьцангуй шинэ чиглэл болж байгаа учраас Монгол Улсад уул уурхайн тогтсон стандартууд байхгүй байгаа юм. Тийм учраас бид өчүүхэн бага үнээр бүтээгдэхүүнээ гадагшаа гаргадаг. Энэ стандартын талаар ОУИТБС-тай хамтран ажиллах боломж байна уу?

Ионес Моберг: Энэ жаахан шууд хариулахад төвөгтэй асуулт байна. Цаг гарвал тусдаа уулзаж ярилцъя.

Э.Сумъяа: За өөр асуулт байна уу? Байхгүй бол Ионес Моберг танд асуулт байна уу?

4

Ионес Моберг: Надад бол асуулт алга. Гэхдээ та нарыг хүрч ирж надтай уулзсанд баярлалаа. Бид та бүхэнд дэмжлэг үзүүлэх талаар үргэлж хичээх болно.

Э.Сумъяа: За бидэнтэй уулзаж асуултанд хариулсан ноён Ионес Моберг танд баярлалаа. Бид бол дандаа амжилт гаргаад яваад байгаа хүмүүс биш л дээ. Тийм болохоор та бүхнийг арга зүйн талаар болоод чадавхи бэхжүүлэх талаар тусламж үзүүлээч гэж гуйх гэсэн юм. Бид Дэлхийн банкны Олон талт хандивлагчдын данснаас санхүүжиж явсан болохоор Дэлхийн банкны журам дүрмээр л яваад байгаа юм. Үүн дээрээ ч алдсан юм байгаа.

Ионес Моберг: Асуудал гарч байгааг бид ойлгож мэдсэн. Үүнийг шийдвэрлэхийн тулд бүх боломжийнхоо хэрээр бас ажиллаж байгаа. Бурууг бас бид ч хүлээх ёстой. Гэхдээ санаачилгыг үндэстний хэмжээнд өөриймшүүлэхгүйгээр амжилтанд хүрэх аргагүй ээ. Өөрөөр хэлбэл санаачилга маань 2 байгууллагын хооронд бөмбөг шиг байгаад байвал та нар өөрсдөө бөмбөгийг тоглолтонд оруулах хэрэгтэй.

Н.Дорждарь: Баталгаажуулалтын талаар асуух гэсэн юм. Одоо ер нь энэ механизмаар явахад юуг анхаарах хэрэгтэй вэ?

Ионес Моберг: Санаачилга бол шинэ, тэр дундаа баталгаажуулалт хийж байгаа арга механизм нь танай нөхцөлд бараг анхных болохоор бидэнд туршлага гээд байхаар юм байхгүй. Харин Монгол Улсад энэ механизм яаж хэрэгжих вэ гэдэг нь туршлага болж үлдэнэ. Монголын талаас хийх зүйлээ хийсэн гэдгээ мэдэгдвэл бид баримт нотолгоог үзээд, эсхүл өөрсдөө ирж үзээд шийдвэрээ гаргана.

Э.Сумъяа: Хугацааны талаар тодруулж өгөхгүй юу? 10 сарын 15-ны дотор багтаах ёстой гэж байгаа.

Ионес Моберг: Хугацааны хувьд 6 сарын хугацаа өгсөн. Энэ хугацаагаа хэтэрвэл Удирдах зөвлөл дахин шинээр баталгаажилт хийлгэх талаар асуудлыг тавина. Тэгэхээр энэ 6 сар бол бидэнд дутуу зүйлүүдээ хурдан хугацаанд гүйцээж хийх маш том шалтгаан юм.

Н.Дорждарь: Би танай ажлыг сайн мэддэг хүний хувьд цаг заваа гарган манай улсад хүрэлцэн ирсэн танд талархал илэрхийлье. Эднийх 10-аадхан хүнтэй 30 гаруй оронтой ажилладаг учраас маш их ачаалалтай байдаг юм.

Ионес Моберг: Баярлалаа. Та бүхэнтэй уулзахад сайхан байлаа. Ажлын хэсгийн хурал 16 цаг 20 минутад дуусав.

Хурлын тэмдэглэлтэй танилцсан:

Засгийн газрын ахлах референт
Ажлын хэсгийн нарийн бичгийн дарга
Хурлын тэмдэглэл хөтөлсөн:
Ажлын албаны санхүүгийн ажилтан

Э.Сумъяа

Т.Хүрэлчимэг